

М. Климов, соискатель
Запорожского национального университета, Запорожье

ГОРОДА-ПОБРАТИМЫ В КАНАДСКО-УКРАИНСКИХ ОТНОШЕНИЯХ

Отражены основные этапы становления движения городов-побратимов в канадско-украинских отношениях и охарактеризованы их основные направления.

Ключевые слова: Канада, Украина, города-побратимы.

M. Klimov, Applicant
Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

CITIES-BROTHERS IN CANADIAN-UKRAINIAN RELATIONS

The basic stages of becoming of motion of the sworn cities-brothers are reflected in Canadian-Ukrainian relations and their basic directions are described.

Key words: Canada, Ukraine, sister cities.

УДК 94(410):327"1910/1914"

М. Ковальська, асп.
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Одеса

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У "МЕМОРАНДУМІ" ДЖ. МОРЛІ

У даній статті досліджується зовнішня політика Великої Британії, як вона показана у "Меморандумі" Дж. Морлі. Автор освітлює зовнішньополітичні обставини подій серпня 1914 р. та передвоєнну кризу ліберальної партії Великої Британії.

Ключові слова: Велика Британія, I світова війна, ліберальна партія, Дж. Морлі.

Сучасний світ знаходиться у стані глобальної кризи. Постає питання про зв'язок мирного та військового, світового та стихійного шляхів створення подальшої історії. Для того, щоб краще зрозуміти та пояснити дані обставини, потрібно звернутися до вивчення попереднього історичного досвіду. Прикладом є криза ліберальної партії Великої Британії (далі ВБ) напередодні Першої світової війни (далі ПСВ). В історіографії досить маловивченою темою є відображення зовнішньої політики ВБ у такому важливому джерелі, як "Меморандум" Дж. Морлі. Цю сферу у своїх працях зачіпали такі дослідники, як Д. Хеймер, У. Штеблер. У 1985 р. вийшла праця "Політика Антанти: твори з детермінант британської зовнішньої політики у 1904-1914 рр." К. Уїлсона. Серед останніх публікацій – "Морлі Блекбернський: літературна та політична біографія Джона Морлі" англійського дослідника Патріка Джексона (2012 р.)

Офіційна політична діяльність Джона Морлі (1838-1923), відомого пацифіста та політика, завершилася з початком Першої світової війни, коли він головував у Таємній раді: "війна і наша участь в ній привели до того, що я відійшов від справ суспільної служби. Світ рушить посеред грізних знамен у нову еру" [9, р. 7-8]. Він залишив вельми важливий документ, який свідчить про британські внутрішньокабінетні дискусії політиків – розповідь про обставини його відставки, під назвою "Меморандум". Дж. Морлі писав "Меморандум" не лише на основі власних спогадів та листів того часу, він ознайомився із дипломатичними та зовнішньополітичними паперами. У червні-серпні 1914 р. ліберальний уряд ВБ марно намагався виробити єдину лінію політики стосовно до Німеччини, Франції і Росії. Дж. Морлі наполягав на тому, що яким би не був результат війни, ВБ і Франція зазнають втрат, оскільки, навіть якщо Німеччина і Австрія будуть переможені, провідне місце в Європі посідає царська Росія [8, р. 6]. Члени уряду вперше серйозно замислились щодо власної відсутності згуртованості, під загрозою зовнішніх проблем, 26 липня 1914 р. [8, р. 7], а від 29 липня "повинні були перестати вважати себе мирним Кабінетом" [8, р. 8-9]. Це було "лихом як для ліберальних принципів, так і перспектив та сили ліберальної партії" [8, р. 17].

У своїх роботах Дж. Морлі неодноразово давав негативну оцінку російській політиці та державі. Як згадував Дж. Морган, "він озирався у минуле... семи років тому і бачив англо-російський союз біля витоків усіх бід" [7, р. 12-13]. Дж. Морлі чітко висловлювався проти одного з союзників ВБ, проте реальний стан міжнародних відносин (далі – МО) на початку XX ст. відрізнявся від його персональних уявлень. Посилення на зламі XIX – XX ст. російсько-німецьких і англо-німецьких протиріч вже сприяло послабленню англо-російських протиріч на Сході. Англо-російська угода 1907 р. – "семирічне минуле" – стала важливим кроком на цьому шляху, заклавши в той же час основу для створення Антанти. Підписання угоди було більш корисним для Англії, що домоглася визнання Росією свого контролю над Афганістаном [2, с. 146]. На початку XX ст. антиросійську тенденцію в умовах загрози британським інтересам було відсунуто на другий план [2, с. 147]. Вважаючи Росію "справжнім агресором" [7, р. 42]. Першої світової війни, Дж. Морлі не зумів, проте, визначити справжніх розмірів агресії Німеччини [3, с. 175]. Незважаючи на вимушене поліпшення відносин Великої Британії і Росії, в обох державах царювало занепокоєння і взаємні підозри [3, с. 175]. Ще в липні 1914 р. британський уряд розділювався на дві протилежні сили: антивоєнна, до якої і приєднався Дж. Морлі, і провоєнна. Рішуче розгортання військових дій перших днів серпня 1914 р. створювали безвихідь, котра змусила Дж. Морлі відійти від політики [6, р. 444; 3, с. 227; 1, с. 168; 5, р. 218-219; 8, р. 20-21]. Дж. Морлі виступав проти союзу із Росією та проти війни [8, р. 31], він відмовлявся бачити агресію в політиці Германії [8, р. 3-4]. Дж. Морлі був категорично проти умов, які були викладені в угоді 5 вересня 1914 р. [4].

Таким чином, "Меморандум" Дж. Морлі є дуже важливим джерелом інформації про передвоєнне становище зовнішньої політики ВБ. Можна виділити кілька аспектів інформації, яку надавав Дж. Морлі в "Меморандумі". По-перше, це суб'єктивне бачення самого Дж. Морлі міжнародних відносин в передвоєнні місяці; по-друге, позиція різних політичних діячів ліберального кабінету щодо зовнішньої політики ВБ; по-третє, розділення політичних сил на табори за їхнім уявленням про

доцільність офіційної політики уряду. Важливим є те, що Дж. Морлі викладав свої спогади хронологічно, по днях, тобто в "Меморандумі" можна прослідити щоденну еволюцію створення зовнішньополітичного курсу ВБ напередодні ПСВ. Все це робить "Меморандум" Дж. Морлі перспективним джерелом для подальшого дослідження та вивчення воєнної та політичної історії.

Список використаних джерел

1. Виноградов К. Б. Дэвид Ллойд Джордж. – М., 1970.
2. Жигалина О. И. Великобритания на Среднем Востоке (XIX – начало XX в.): Анализ внешнеполитических концепций. – М., 1990.

3. Игнатьев А. В. Русско-английские отношения накануне Первой мировой войны (1908-1914). – М., 1962.

4. Лондон, 23 августа/5 сентября 1914 г. [Текст договора] // Сборник договоров России с другими государствами. 1856-1917. – М., 1952. – С. 425.

5. Asquith H. The genesis of the war. – London, New-York, Toronto, Melbourne, 1923.

6. Lloyd George D. War Memoirs. – Vol. 1. – London, 1938.

7. Morgan J. John, Viscount Morley: An appreciation and some reminiscences. – Boston, New-York, 1924.

8. Morley J. Memorandum on resignation. – London, 1928.

9. Morley J. Recollections. – Vol. 1. – Toronto, 1917.

Надійшла до редколегії 23.01.13

М. Ковальська, асп.

Одесского национального университета имени И.И. Мечникова, Одесса

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА ВЕЛИКОБРИТАНИИ НАКАНУНЕ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ В "МЕМОРАНДУМЕ" ДЖ. МОРЛИ

В данной статье исследуется внешняя политика Великобритании, показанная в "Меморандуме" Дж. Морли. Автор освещает внешнеполитические обстоятельства событий августа 1914 г. и предвоенный кризис либеральной партии Великобритании.

Ключевые слова: Великобритания, I мировая война, либеральная партия, Дж. Морли.

M. Kovalska, post-graduate student

Odessa Mechnikov National University, Odessa

THE GREAT BRITAIN'S FOREIGN POLICY ON THE EVE OF THE FIRST WORLD WAR, IN "MEMORANDUM ON RESIGNATION" OF JOHN MORLEY.

In the article the Great Britain's foreign policy, as John Morley in "Memorandum on resignation" showed, is studied. The author concentrates on doing the examination of such certain aspects of the theme as the foreign-policy ground in the days of August 1914 and the crisis within the Liberal party of Great Britain before the outbreak of the First World War.

Key words: Great Britain, First World War, liberal party, John Morley.

УДК 94(564.3):327"1960/1980"

С. Ковальський, канд. іст. наук

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Одеса

ПІВНІЧНИЙ КІПР В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ СХІДНОГО СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я 1960-1980-Х РР.

В статті розглядається історія Північного Кіпру в контексті міжетнічного конфлікту та міжнародних проблем 1960-80-х рр. Аналізується вплив інтересів Греції, Туреччини та Великої Британії на самоізоляцію турків-кіпріотів.

Ключові слова: Північний Кіпр, міжетнічний конфлікт, Греція, Туреччина, Велика Британія.

16 жовтня 2012 р. відбувся 12-й саміт Організації економічного співтовариства в місті Баку. Примітною рисою зустрічі було офіційне запрошення міністра закордонних справ Турецької Республіки Північного Кіпру (ТРПК) [5]. Участь представника невизнаної держави в роботі регіональної організації такого масштабу повертає світову спільноту до проблем Східного Середземномор'я та робить актуальним дослідження історичних витоків кіпрського конфлікту взагалі, та ТРПК окремо.

В науковій літературі проблеми самоізоляції громади турків-кіпріотів носять ідеологічний характер в силу власної зацікавленості учасників конфлікту. Грецькі та греко-кіпрські дослідники [6] розглядали виникнення турецької автономії як порушення міжнародного права та наслідок агресивної зовнішньої політики Туреччини. Офіційну турецьку точку зору висловив в своїх працях один з лідерів громади Р. Денкташ [4]. Турецькі дослідники намагаються довести легітимність існування ТРПК, юридичне та історичне підґрунтя самоізоляції турків-кіпріотів та неможливість існування єдиної кіпрської держави [7].

Кіпрська проблема полягала в дисперсному розселенні греків та турків та поступовій політизації етнічних громад. Ситуацію погіршувала невдосконала система державного керування, прописана в Конституції [1, с. 226-228]. Вплив конфлікту на міжнародні відносини пояснюється його інтернаціоналізацією на ранньому етапі. Греція та Туреччина втручалися в антиколоніаль-

ну боротьбу 1950-х рр. Ці країни отримали статус гарантів в 1960 р., що надавало їм право військової присутності на острові [3, с. 148]. Коли були залучені миротворчі сили ООН, Анкара та Афіни активно втручалися в їх роботу, а Раду Безпеки використовували як один з полігонів протистояння. Такі процеси зумовили створення особливого геополітичного регіону під назвою "середземноморський трикутник". Внутріполітична зміна в кожній зі сторін: Туреччині, Греції чи на Кіпрі, автоматично відображалась на стабільності всіх акторів. Зовнішньополітичні інтереси цих країн конфліктували, тому "трикутник" став конфронтуючим регіоном. Проблеми "трикутника" позначалось на всьому Східному Середземномор'ї. В цьому сенсі Кіпр став одним з головних факторів нестабільності.

Північний Кіпр пройшов декілька етапів свого формування. Перший етап (1955-1960) пов'язаний з негативною реакцією турецької громади на антиколоніальний рух греків-кіпріотів та сплеск грецького націоналізму. Внаслідок протистояння в Туреччині пройшли грецькі погроми 1955 р., а дві держави опинились в стані війни. Другий етап пов'язують з політичною самоізоляцією турецької громади в перші роки існування незалежної Республіки (1960-1964). Це період накопичення міжбачинних протиріч, які поглибилися втручанням Афін та Анкари в усі аспекти кіпрського життя. Закінчилось це протистояння міжетнічним конфліктом з залученням іно-

© Ковальський С., 2013